

OMEP- Israel - ישראל
World Organization for Early Childhood

16.02.2022

ט"ו אדר א, תשפ"ב

נייר עמדה לקראת ישיבת הוועדה לזכויות הילד ביום 21.02.22

בנושאים: א. הקלות הבלתי נסבלת של העסקת מטפלות לגיל הרך ללא הכשרה ב. התעללות מטפלות בחסרי ישע ותינוקות ג. בחינת השפעת חוק המצלמות במעונות היום

נקודת המוצא לנייר עמדה זה היא העובדה הידועה, כי תינוקות ופעוטות תלויים באופן מוחלט במבוגרים. עובדה זו מטילה על המטפלים בהם, במשפחה ובמסגרות הטיפוליות והחינוכיות העומדות לרשותם, אחריות מלאה להבטחת הגנתם, ביטחונם ורווחתם הרגשית.

קביעת תנאים למתן רישיון להפעלת מעונות לפעוטות ובכללם דרישות השכלה, הכשרה וניסיון אנשי הצוות, כמו גם תנאים בטיחותיים ותברואתיים, הנדרשים במעון והתקנת מצלמות בכלל זה, מהווים תנאי בסיסי לשינוי המצב. אלה מכלול של תנאים שנראים ברי מימוש בטווח של שנים רבות. בינתיים, אנו "מתבשרים" כמעט מידי יום על אירועים קשים של השפלה ואלימות במסגרות חינוך/טיפול לפעוטות, המסתיימים לעיתים אף בטרגדיות. ילדים אלה, שחוו אלימות, פיזית ו/או מילולית, וגם הילדים העדים לה, סובלים פגיעה, שהשלכותיה החמורות באות לידי ביטוי בהתפתחותם הרגשית והפיסית ובהסתגלותם החברתית בהווה ובעתיד. לצערנו, המצב הוא שיש תינוקות ופעוטות שאינם מקבלים טיפול וחינוך ההולמים את צרכיהם הבסיסיים, והם חשופים, מדי יום, למצבי סיכון שאין התינוק יכול להתריע לגביהם. יש לציין שברוב המסגרות, נעשית עבודה הראויה לשבח אך בחלקן, ובעיקר באלה בהן אין הסדרים לפיקוח על הנעשה, שוהים תינוקות ופעוטות הנמצאים בסיכון. עובדה זו גורמת להורים רבים המאבדים את אמונם בצוותי החינוך, שבידיהם הם מפקידים את ילדם, וליצירת דימוי שהמחנכות/המטפלות הן "עברייניות פוטנציאליות", מצג שווא, הפוגע בדימוי המקצועי של המחנכות/מטפלות וברצון של נשים לעסוק בחינוך וטיפול בגיל הרך.

ברצוננו להדגיש כי ריבוי מקרי ההזנחה, ההתעללות והפגיעה בילדים, מעמיד בצל מאות אלפי נשות חינוך וטיפול, מטפלות-מחנכות מסורות, שעבודתן מקצועית ואיכותית. אלה, לשמחתנו, מהוות את הרוב, אך עליהן ממעטים לדווח. נשות חינוך אלה, זקוקות לפיתוח מקצועי, לשיפור משמעותי בשכרן ובתנאי עבודתן, מה שיסייע למיצוב מקצוע המחנכות/מטפלות, כמקצוע בעל סטנדרטים של איכות ותנאי העסקה הוגנים. רק כאשר מחנכות/מטפלות תוכשרנה בטרם השתלבותן בעבודה, תעבודנה בתנאים נאותים ותשתכרנה כראוי, נזכה לשיפור משמעותי במערך החינוכי לגיל הרך.

אנו, ב"עמותה למען הילד בגיל הרך" רואות צורך דחוף בבניית תכנית חירום לאומית לטיפול בנושא.

אנו סבורות שתכנית החירום הלאומית להכחדת התופעה של ההזנחה וההתעללות חייבת לכלול שני היבטים משלימים: **ההיבט המניעתי וההיבט ההרתעתי.**

1. ההיבט המניעתי כולל הכשרה, שיפור תנאי העסקה, הדרכה וליווי.

חלק מדרכי ההתמודדות עם תופעת האלימות בפעוטונים היא בחירה של מטפלות/מחנכות מתאימות, **מתן הכשרה מקיפה כדרישת סף, הדרכה מתמשכת תוך כדי עבודה**, הן ברמה פרטנית והן ברמה גנית ושיפור תנאי העסקה של המחנכות. אנו סבורות כי בטווח הרחוק יש להציב תנאי סף ברמת ההכשרה הנדרשת מנשות הצוות בגנים העירוניים, דהיינו, **הכשרה להוראה ותואר אקדמי של גננת**. הכשרה זו תקנה לגננות ידע מבוסס והכרות עם איפיוני ההתנהגויות של ילדים על פני הרצף ההתפתחותי ותביא לתגובות מותאמות התפתחותיות המתבססות על ידע. בצד דרישות ההכשרה יש לספק **ליווי מקצועי** שיסייע למטפלות/מחנכות

עמותה ישראלית למען הילד בגיל הרך

www.israelforkids.org.il

דוא"ל israelforkids@gmail.com

OMEP- Israel - ישראל

World Organization for Early Childhood

עמותה ישראלית למען הילד בגיל הרך

לווסת ולטפל ברגשות ובקשיים המתעוררים, כחלק מהאחריות החינוכית והטיפולית המוטלת עליה בעבודה עם הורים, פעוטות ותינוקות. בנוסף, יש לאפשר ולממן ליווי מתמשך ושוטף של אנשי מקצוע, אשר ידאגו לרמת ידע חינוכי-התפתחותית עדכני. מטפלות, סייעות וגננות מוכרחות להשתלם באופן שוטף בנושאים מגוונים, הכוללים, בין השאר מניעת אלימות, פירוק התנגדויות, שיתוף פעולה, שפה שוויונית ומיניות בריאה. תנאי הסף לקבלה לעבודה חייבים לכלול גם איסור לעסוק בטיפול בילדים למי שמוגדר בעל רישום פלילי. אנו קוראות למיפוי דחוף של העובדות במעונות, לבדיקתן ולהפסקת העסקה מיידית של כל אשת צוות בעלת רישום פלילי.

במסגרת העברת המעונות לאחריות משרד החינוך הוקצו למחנכות/מטפלות 220 שעות בתחום החינוך-טיפול, ועוד 22 שעות עזרה ראשונה ו-14 שעות להתנהלות בטוחה. בנוסף, "יזכה" כל מעון, בלא התחשבות במספר הכיתות או מספר אנשי הצוות, ב-4 שעות חודשיות של הדרכה. כל אלה חשובים אך מהווים טיפה בים, לנוכח העובדה שלמעלה מ-80% מהמחנכות/מטפלות במעונות לא עברו כל הכשרה לעסוק במקצוע מאתגר זה. אנו סבורות שיש להקצות באופן מיידי משאבי הכשרה והדרכה בהיקפים גדולים בהרבה מאלה שהוקצו, יש לתגבר את ההכשרה הנדרשת, להגדיל את מספר המפקחות ואת שעות ההדרכה שהוקצו, (אסור להסתפק ב-4 שעות חודשיות למעון) ולשפר את תנאי ההעסקה ואת שכרן של המטפלות-מחנכות, מה שעשוי לשפר את הדימוי המקצועי שלהן ולמשוך נשות מקצוע איכותיות לעסוק במקצוע חשוב זה.

בעניין הכשרת המטפלות יש לתת את הדעת לשאלת מימון שעות הלימוד במסגרת ההכשרה של המטפלות במעון או בגן הפרטי. האם המטפלת תאלץ להעדר מעבודתה לצורך לימודיה ולקבל שכר מופחת, משכר שהוא מחפיר מלכתחילה? האם הבעלות על הגן תחוייב במימון הלימודים? מי יבטיח לבעלות שזו השקעה ש"תשא פרי" לטווח הרחוק וכי המטפלת שלימודיה מומנו תמשיך בעבודתה בגנם? אלה שאלות הרות גורל בהקשר הכשרת המטפלות.

2. ההיבט ההרתעתי, כולל את המצלמות בגנים, חובת הדיווח על אלימות, וענישה.

אחת הדרכים הבדוקות והיעילות ביותר לגילוי התעללות במסגרת החינוכית היא הצבת מצלמות, המנטרות את ההתרחשויות בגן לאורך שעות הפעילות בו. שכן, כשמדובר בילדים קטנים, קיים קושי לקבל מהם תיאור נכון ומדויק של ההתרחשויות ושל העבירות. חוק התקנת מצלמות לשם הגנה על פעוטות במעונות יום לפעוטות, נכנס לתוקף ב-1.9.20. החוק קבע חובת התקנת מצלמות בכל מסגרת חינוכית בה שוהים 7 ילדים ומעלה, בגיל לידה עד גיל 3. ומהווה תנאי לקבלת אישור להפעלתו.

המצלמות אמורות להוות אמצעי מרתיע ולמנוע מהגננות להתעלל בילדים, אך העובדות בשטח מעידות על חוסר יעילותן במניעה. הידיעה, שהפעילות בגן מתועדת, לא מנעה ממחנכות/מטפלות מתעללות לבצע מעשי אלימות והתעללות גלויים, ולעתים קרובות חוזרים ונשנים. המצלמות מאפשרות קיום ראיות לאחר שהתעללות התרחשה (אם כי אפילו זה לא מוחלט), אך אינן מונעות אותה.

קשיים רבים מתעוררים בדרך ליישום החוק: העובדה שהתיעוד אינו כולל הקלטה קולית אלא תיעוד וידיאו בלבד, עובדת שמירת הנתונים לתקופה של שלושים יום בלבד והקשיים הנערכים על הורים וגופים מקצועיים אחרים לצפות בעדויות המתועדות. קיים איסור על צפייה בצילומים, בהיעדר צו של בית משפט, למעט גורמים ספציפיים (משטרה ומפקחים ממונים) שלהם ניתנה הסמכות לכך. למותר לציין שלגורמי השיטור אין את הידע המקצועי הנדרש כדי להבחין בהתנהגות פסולה של צוות המעון, שעלולה להזיק לפעוטות השוהים בו. בקשות של הורים לצפייה בצילומים נתקלים, במקרה הטוב, בסירוב ובהפנייה למילוי טפסים מקוונים ולפניה למשטרה. החוק קבע חובת דיווח על אלימות או חשד לאלימות בקטנים חסרי ישע (תיקון מס' 26 לחוק העונשין - חוק הגנה על קטנים וחסרי ישע). לצערנו, מחנכות/מטפלות ומבוגרות אחרות, העדות להתעללות, אינן מדווחות, פעמים רבות בשל חשש למקום עבודתן. יש לבדוק אפשרות הענקת ביטחון כלכלי והבטחה לעבודה

OMEP- Israel - ישראל

World Organization for Early Childhood

עמותה ישראלית למען הילד בגיל הרך

למחנכות/מטפלות וסייעות שתחשופנה התעללויות בגני ילדים. בנוסף לכך יש לרענן את חובת הדיווח לצוות החינוכי-טיפולי במסגרות לפעוטות, להגביר את האכיפה והענישה כנגד מי שלא דיווח והפעלת מערך הסברה ארצי, בכל אמצעי התקשורת, לגבי חובת הדיווח על חשד להתעללות בפעוטות חסרי ישע.

רף הענישה על התעללות בגן ילדים, הוא גבוה מאוד ויכול להגיע במקרים מסוימים לכדי 9 שנות מאסר. בדיקה של העונשים שהוטלו על מחנכות/מטפלות מתעללות מוכיחה, שמרביתם נעים בין ענישה על תנאי לבין מספר חודשי עבודות שירות ולעיתים רחוקות מאסר בפועל. ללא ספק, אין בכך שום הרתעה. אנו קוראים להגברת הענישה לקביעה בחוק של ענשי מינימום ולעשיית דין צדק עם הפעוטות ומשפחותיהם.

בהיבט ההרתעתי נראה שהחוקים קיימים, אך יש לעדכןם ולהתאימם למציאות בשטח, בצד אכיפתם המלאה. יש לעדכן ולהגדיר מחדש את חוק המצלמות, לחזור ולפרסם את חובת הדיווח על חשד להתעללות בפעוטות ולהחמיר בעונשם של מי שנוקט אלימות כלפי הפעוטות בעונש המירבי המוגדר בחוק.

בשולי הדברים, (אך לא דברים שוליים)

העיסוק בנושא ההתעללות ופגיעה בחסרי ישע מצביע על היעדר **נהלים ברורים המגדירים דרכי פעולה** של הורים המגלים מקרה אלימות בגן, של הורים שילדם נפגע, או של הגופים האמונים על שמירת החוק. לעיתים קרובות אנו מקבלים פניות של הורים שילדם נפגע. הם מביעים חוסר אונים, מבוכה ותחושת רגשות אשם. הם כואבים ומבולבלים, לא ברור להם כיצד לנהוג, למי לפנות ומה לעשות. רשויות החוק לא משתפים פעולה והם מופנים למילוי טפסים מקוונים. אנו קוראות לניסוח נהלי פעילות ברורים בעת אירוע אלימות, ולפרסמם.

קושי נוסף מתייחס **להיעדר תמיכה רגשית והתפתחותית להורים ולילדים** נפגעי האלימות. מרבית הילדים בגיל שאינם זכאים עדיין לשירותי השפ"ח, במרכזי התמיכה התורים ארוכים למדי וההורים צריכים לפנות לסיוע פרטי ולממן אותו מכיסם, באם יש ביכולתם הכלכלית. אנו קוראים לקבוע קדימויות וסיוע מיידי לילדים הנפגעים ולהוריהם ולא להותיר אותם עם המחיר הנפשי, הרגשי וההתפתחותי שעליהם לשלם בגלל הטרומות.

לסיכום,

אנו ממליצות לפעול בשיטת המקל והגזר, להגדיר תנאי סף לקבלה לעבודה עם פעוטות, לאפשר הכשרה, הדרכה וליווי רציפים ומשמעותיים למטפלות/המחנכות ולתגמל אותן בשכר, במימון שכר הלימוד ושעות הלימוד להן נדרשות, בצד שיפור משמעותי בתנאי העסקתן.

במקביל יש לנקוט בצעדי הענישה והרתעה המנוסחים בחוקים השונים שהוזכרו, לעדכןם וליישמם.

אנו סבורות הרשויות המקומיות הן גוף משמעותי, שיש בכוחו לסייע ולהוביל את המהלכים במטרה להכחיד את התופעה הנוראית של התעללות בחסרי ישע. הרשויות זמינות ונמצאות בקשר שוטף עם האוכלוסייה המקומית. הרחבת סמכויותיהן באשר לאחריותן לחינוכם של ילדי העיר מלידה, כפי שנעשה היום לגבי ילדים מגיל 3, יכולה לאפשר נקיטת פעולות מתאימות ומתן תשובות מיידיות, למען טובת הילד ומשפחתו.

בברכה,

מור דקל, יו"ר העמותה למען הילד בגיל הרך

וחברות הוועד המנהל